

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,

завідувача кафедри іноземних мов

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,

Руснака Івана Степановича

на дисертаційне дослідження

Рудницької-Юрійчук Ірини Романівни

«Розвиток української дошкільної освіти й виховання в США та Канаді»,

представлене на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.01 - Загальна педагогіка та історія педагогіки

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей науки

Активні міграційні процеси на світовому обширі впродовж XIX – початку ХХІ ст. не обминули й українські простори. За цей період мільйони українців покинули рідні землі, які перебували у складі різних держав і неодноразово переходили з рук у руки, і на територіях інших країн утверджували українськість. Завдяки цьому на початку нинішнього віку на нашій планеті сформувався самобутній етносоціолінгвокультурний феномен – світове українство. Джерелом його життєдіяльності є система національної освіти й виховання підростаючих поколінь, основи якої закладалися ще наприкінці XIX ст., а в середині XX ст. започатковано й діяльність українського дошкілля як базису рідномовного шкільництва українців у зарубіжжі. Проте напрацьований його педагогами досвід привернув увагу вітчизняних учених лише з проголошенням державності України. А в 1993 р. Президія АН України, враховуючи потужні надбання закордонних українців, їх вагомий внесок у розвиток світової й національної науки, освіти, культури, інших сфер суспільного життя, затвердила новий напрям наукових досліджень – діаспорознавство. Його головна мета – зробити здобутки діаспоритів надбанням українського народу, включити у процес розбудови Української держави.

У контексті зазначеного актуальним і своєчасним вважаємо дисертаційну роботу І.Р. Рудницької-Юрійчук, яка є першим ґрунтовним, глибоко аналітичним дослідженням розвитку української дошкільної освіти й виховання у США та Канаді, де діють активні, найбільш потужні, організовані і впливові українські діаспори. Їх досвід, прогресивні ідеї у навченні й вихованні дітей дошкільного віку, безперечно, заслуговує використання в освітньому просторі України. Власне, це й зумовлює теоретичне й практичне значення одержаних дисертанткою результатів.

До того ж тема дисертації відповідає науковому напряму кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та є складовою теми «Розвиток освіти і виховання в Україні й українському зарубіжжі» (державний реєстраційний номер 0105U004499).

2. Найбільш істотні наукові результати, що представлено в дисертації

Ретельний аналіз тексту дисертації, автореферату, наукових публікацій дає підстави стверджувати, що до найбільш вагомих результатів творчого пошуку І.Р. Рудницької-Юрійчук належать: аналіз та узагальнення педагогічних зasad і практичного досвіду розвитку української дошкільної освіти й виховання у США та Канаді, виокремлення й характеристика умов зародження і діяльності дошкільних навчальних закладів українців у цих країнах, визначення типів дошкільних навчальних закладів в українській діаспорі США та Канади, авторська періодизація еволюції досліджуваного феномена, обґрунтування основних напрямів виховання дітей дошкільного віку, аналіз форм, методів і засобів освітньо-виховної діяльності українських дошкільних навчальних закладів у досліджуваних державах.

3. Нові факти, одержані здобувачем

Вивчення наукової літератури з проблеми дисертаційного дослідження засвідчує, що проаналізований у роботі феномен ще не був предметом зацікавлень вітчизняної педагогічної науки. Зазначене дає підстави стверджувати, що отримані дослідницею результати відзначаються незаперечною науковою новизною, а їх глибока, науково виважена інтерпретація заслуговує схвалення і підтримки, оскільки відкриває перспективи для подальших творчих пошуків. Дисеранткою справді вперше проведено цілісний аналіз та узагальнення педагогічних зasad і практичного досвіду розвитку української дошкільної освіти й виховання у США та Канаді, виокремлено й охарактеризовано умови зародження і діяльності дошкільних навчальних закладів українців у цих країнах (соціальні, політичні, культурні, педагогічні); визначено типи дошкільних навчальних закладів в українській діаспорі США та Канади (світлички, садочки, класи передшкілля, півоселі, літні оселі, сходини, щонедільні зустрічі, забавні гуртки, центри розвитку дитини, культурно-освітні / освітньо-культурні центри, ігрові групи, двомовні програми); здійснено авторську періодизацію еволюції досліджуваного феномена (перший період (30-і – 40-і рр. ХХ ст.) – стихійний розвиток українського дошкільного виховання, другий період (50-і – початок 60-х рр. ХХ ст.) – становлення системи українських дошкільних навчальних закладів у США та Канаді, третій період (друга половина 60-х – 80-і рр. ХХ ст.) – інституційне оформлення і розбудова діяльності системи дошкільної освіти й

виховання підростаючих поколінь українців у США та Канаді, четвертий період (90-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) – модернізація функціонування українських дошкільних навчальних закладів США та Канади з урахуванням інноваційних досягнень педагогічної науки і практики); виявлено специфіку фахової підготовки педагогів українського дошкілля у США та Канаді й особливості підвищення їхнього професійного рівня; обґрунтовано основні напрями (національне, релігійне, моральне) виховання дітей дошкільного віку, форми (обов’язкові навчальні заняття з використанням групової, парної та індивідуальної роботи педагога і вихованців), методи (навчально-виховні (словесні), практично-діяльнісні, наочні, стимулювання та контролю) і засоби (прості та складні) освітньо-виховної діяльності українських дошкільних навчальних закладів у США та Канаді.

До важливих здобутків І.Р. Рудницької-Юрійчук відносимо уточнення, а, по суті, авторське тлумачення сутності поняття «український дошкільний навчальний заклад у діаспорі», який вона розглядає як приватну освітньо-виховну установу, засновану світською чи релігійною громадою або окремою особою з урахуванням офіційних вимог, яка створює сприятливі умови для здобуття дитиною української етнічної належності й українознавчої освіти завдяки оволодінню українською мовою, забезпечує її різnobічний гармонійний розвиток та національне виховання, формує мотивацію до продовження освіти в системі рідномовного шкільництва, організовує співпрацю з батьками дітей у цьому процесі.

Цінність рецензованого дисертаційного дослідження полягає і в тому, що в ньому подальшого розвитку набуло висвітлення проблем освітньо-виховної діяльності дошкільних навчальних закладів у західній українській діаспорі та її структурних компонентів, а також оприлюднено авторське визначення змісту поняття «дошкільна освіта і виховання в українській діаспорі США та Канади» як цілісного цілеспрямованого процесу, що забезпечує різnobічний розвиток дитини дошкільного віку відповідно до її природних задатків, з урахуванням нахилів, здібностей, індивідуальних психічних, фізичних та розумових особливостей, формування почуття етнічної принадливості засобами української мови, культури, мистецтва, народної педагогіки, готовності до навчання в системі українського шкільництва та участі в життєдіяльності етнічної спільноти, закладає основи виховання справжніх / зразкових громадян країн проживання і водночас свідомих патріотів України.

Дисерантка цілком слушно й аргументовано доводить, і ми на цьому особливо наголошуємо, що даний процес (розвиток і функціонування української дошкільної освіти й виховання у США та Канаді) відбувався в повній ізоляції від материзму, за так званою «залізною завісою», через яку майже не доходили за океан вісті з радянської України. До честі дослідниці, вона все ж таки віднайшла ті тоненькі ниточки (публікації творів радянських

учених, письменників на сторінках українських діаспорних часописів у США та Канаді), які з'єднували діаспору з Батьківчиною і, безумовно, служили засобами національної освіти й виховання підростаючих поколінь закордонних українців. З початку 90-х рр. ХХ ст., за твердженням дисертантки, ці зв'язки набули більш тісного характеру, а з появою новітньої хвилі еміграції українців до досліджуваних авторкою дисертаційної роботи країн розпочався новий період у розвитку дошкілля в західній українській діаспорі.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

На основі аналізу текстів дисертації, автореферату та наукових публікацій І.Р. Рудницької-Юрійчук маємо всі підстави стверджувати про глибоку наукову обґрунтованість і достовірність представлених у них результатів наукового пошуку. У дисертаційній роботі переконливо аргументовано актуальність теми дослідження, чітко сформульовано його науковий апарат (мету, завдання, об'єкт, предмет), дібрано адекватні завданням методи дослідження, що дало змогу їх виконати і досягнути поставленої мети. Для цього використано як теоретичні методи (аналіз, синтез, систематизація та узагальнення матеріалів, документів, освітніх програм, наукової літератури – для з'ясування умов формування системи українських дошкільних навчальних закладів та особливостей розвитку теорії і практики дошкільної освіти й виховання українців США та Канади; теоретичне осмислення й узагальнення діяльності українських дошкільних установ у цих державах – для виявлення прогресивних педагогічних ідей і досвіду, які доцільно творчо використати в сучасній системі освіти України; інтерпретація, зіставлення й узагальнення здобутих даних – для висвітлення еволюції змісту, форм, методів і засобів освіти й виховання дітей дошкільного віку в українській діаспорі США та Канади і формулювання висновків та рекомендацій), так і емпіричні (педагогічне спостереження, бесіди з педагогами українського дошкілля США та Канади, аналіз документації дошкільних навчальних закладів у діаспорі – для вивчення особливостей освітньо-виховної діяльності традиційних та інноваційних українських дошкільних установ у цих державах). Останні, до речі, використовувалися у процесі наукових заходів, організованих МІОК НУ «Львівська політехніка» у 2016, 2018 рр. та під час спілкування з американськими і канадськими педагогами українського дошкілля в онлайн режимі.

Достовірність одержаних результатів підсилює використання широкої автентичної джерельної бази, зокрема публікацій з теми дослідження українсько-канадської та українсько-американської педагогічної і загальнopolітичної преси, часописів західної української діаспори другої половини ХХ ст., зокрема таких, як «Учительське слово», «Рідна Школа», «Українська школа», «Життя і Школа», «Український учитель в Канаді»,

«Рідношкільник», «Відгукніться», «Українка у світі», «Тема», «Промінь», «Наше життя», «Жіночий Світ», «Український голос», «Свобода» та ін.

Вважаємо доречним і цілком виправданим наведення в тексті роботи цитат мовою оригіналів, що дає можливість виявити рівень мовної культури діаспорних педагогів і надає своєрідного колориту мовній структурі тексту роботи.

Завдяки дослідницькій діяльності І.Р. Рудницької-Юрійчук у науковий обіг введено маловідомі в Україні праці педагогів західної української діаспори другої половини ХХ ст. з проблем освіти і виховання дітей дошкільного віку в полікультурному середовищі та організаційно-педагогічних зasad діяльності українських дошкільних навчальних закладів у США та Канаді.

Варто зазначити, що результати дисертаційного дослідження пройшли достатню апробацію в доповідях і виступах на міжнародних і всеукраїнських науково-практических конференціях, симпозіумах, читаннях.

Основні результати і положення дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки та методики початкової освіти і кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2007-2020 рр.).

Заслуговує схвалення високий науковий рівень дисертації, автореферату та публікацій, що засвідчує належне володіння дисиденткою теорією досліджуваної проблеми та відповідним науково-дослідницьким інструментарієм.

5. Значення отриманих автором результатів для науки і практики

Матеріали дисертаційного дослідження, опубліковані в фахових виданнях статті, тези доповідей на наукових заходах різного рівня та викладені в них положення, обґрунтовані можливості використання педагогічного досвіду й ідей педагогів українського дошкілля США та Канади заслуговують на впровадження в процес підготовки бакалаврів і магістрів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», в діяльність закладів дошкільної освіти України, а, по можливості, і в систему дошкільної освіти української діаспори, сфера життєдіяльності якої за роки незалежності поширилась фактично на всі континенти планети Земля, і, безперечно, в освітній процес обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти України.

Вони можуть також використовуватись під час проведення порівняльно-педагогічних досліджень ученими України й діаспори, студентами в процесі написання дипломних і курсових робіт, усіма зацікавленими представниками педагогічної спільноти в освітній, пропагандистській, культурно-просвітницькій роботі, зокрема серед батьків дітей дошкільного віку.

На особливу увагу працівників освітньої галузі, в першу чергу закладів дошкільної освіти, заслуговують прогностичні аспекти дисертаційної роботи,

які можна творчо використати в подальших наукових пошуках у сфері неперервної професійно-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти як в Україні, так і в українському зарубіжжі, де розгортається діяльність інноваційних закладів дошкільної освіти, робота яких частково проаналізована в підрозділі 2.4. рецензованого дослідження.

6. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Відповідно до авторського задуму і логіки науково-педагогічного дослідження інтерпретація одержаних результатів чітко структурована, що дає можливість ґрутовно висвітлити досягнення мети і завдань наукового пошуку. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел.

Аналіз її тексту засвідчує, що в першому розділі чітко виокремлено й переконливо обґрутовано умови зародження і розвитку системи дошкільних навчальних закладів українців у США та Канаді; схарактеризовано процес інституалізації системи української дошкільної освіти й виховання у цих країнах; проаналізовано організаційно-педагогічне забезпечення діяльності українських дошкільних навчальних закладів у США та Канаді.

Необхідно закцентувати на тому, що на основі аналізу наукових праць, нормативних документів, практичної діяльності педагогів українського дошкілля у США та Канаді здобувачка ґрутовно розкрила процес інституалізації українських дошкільних закладів у США та Канаді, охарактеризувала систему української дошкільної освіти й виховання, до якої входили світлички й садочки, призначені для дітей 3-5 років життя, та передшкілля – підготовчий клас для 5-6-річних дітей, літні півоселі та оселі, щонедільні зустрічі і сходини, а з 90-х рр. ХХ ст. до неї увійшли забавні гуртки, культурно-освітні / освітньо-культурні центри, ігрові групи, центри розвитку дитини, діяльність яких ґрунтувалась на ідеях Вальдорфської педагогіки, С. Русової, М. Монтессорі та ін.

На нашу думку, у другому розділі достатньо глибоко й переконливо розкрито зміст, форми, методи і засоби навчання й виховання дітей в українських дошкільних навчальних закладах США та Канади; схарактеризовано основні напрями виховної діяльності в українських дошкільних навчальних закладах цих держав; проаналізовано навчально-методичне забезпечення дошкільної освіти й виховання українців у США та Канаді; обґрутовано можливості використання прогресивних ідей і досвіду українського дошкілля в освітньому просторі України.

Вартий уваги сучасних педагогів українського дошкілля вважаємо здійснений І.Р. Рудницькою-Юрійчук аналіз програм навчання й виховання дітей в українських дошкільних навчальних закладах США та Канади, який засвідчив, що зміст їхньої діяльності передбачає забезпечення гармонійного

всебічного розвитку дитини, її підготовку до школи та, найголовніше, вивчення української мови і за її допомогою засвоєння в інтегрованому вигляді знань з літератури, культури, мистецтва, історії, географії, природознавства України, математики, образотворчого мистецтва, музики, фізкультури тощо.

Актуальними в умовах сучасних реалій в Україні видаються міркування дисертантки про те, що головними напрямами діяльності українських дошкільних навчальних закладів США та Канади є національне, релігійне та моральне виховання, які забезпечують формування гармонійно розвиненої особистості українця в діаспорі і закладають основи його національної свідомості через вивчення української мови та культурних надбань української нації.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження І.Р. Рудницької-Юрійчук як самостійне, ґрунтовне, виконане на високому теоретико-методологічному рівні, вважаємо за доцільне висловити наступні зауваження й побажання:

1. Традиційно в компаративних педагогічних дослідженнях хронологічні рамки не виділяються, однак у даній роботі на основі результатів ретроспективного аналізу їх варто було б окреслити для кращого сприйняття еволюції досліджуваного феномена.

2. У вступі, обґрутовуючи актуальність теми дослідження, доцільно було б посилатися не тільки на законодавчі нормативні документи нашої держави, а й на ухвали, рішення, резолюції з досліджуваної проблеми діаспорних організацій і установ.

3. У дисертаційному дослідженні цілком доречно виокремлено суперечності, виявлені у процесі історико-педагогічного аналізу, проте не зазначено, чи вони усунуті і, якщо так, то яким чином це зроблено.

4. На нашу думку, в роботі не висвітлено належним чином діяльність двомовних садочків / груп та їх дидактичне забезпечення, що було б корисним для сучасних українських реалій.

5. У тексті роботи доречно було б подати не тільки перелік значної кількості науково-методичних матеріалів, опублікованих у періодичних виданнях українців США та Канади, а й більш повно проаналізувати їх та помістити в додатках.

6. Робота значно виграла б, якби у ній для порівняння було проаналізовано діяльність приватних садочків в Україні, ду упроваджено канадський досвід виховання дітей дошкільного віку.

Зазначимо, однак, що висловлені міркування не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи і можуть бути перспективними для подальших досліджень.

8. Повнота викладення результатів в опублікованих працях

Основні положення дисертації висвітлено у 35 авторських одноосібних наукових публікаціях, із яких: 13 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 3 статті в інших виданнях України, 17 – апробаційного характеру.

9. Ідентичність змісту автoreферату та основних положень дисертації

Зміст та структура автoreферату відображають зміст і основні положення дисертації та досить повно висвітлюють її основні результати, висновки й рекомендації.

10. Висновок

Аналіз дисертації, автoreферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Рудницької-Юрійчук Ірини Романівни «Розвиток української дошкільної освіти й виховання в США та Канаді» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що слугує вагомим внеском у розвиток актуального напряму вітчизняної педагогічної науки та практики.

З огляду на актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення, дисертація Рудницької-Юрійчук Ірини Романівни «Розвиток української дошкільної освіти й виховання в США та Канаді» відповідає вимогам п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01- Загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

I.C. Руснак

Підпис Руснака I.C. засвідчує:
начальник відділу кадрів ХГПА

В.М.Барановська

